

ממחצית העדה...

The Spoils of Midian

1 במדבר לא

(א) וידבר ה' אל-משה לאמור: (ב) נקם נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסף אל-עמיתך: (ג) וידבר משה אל-העם לאמור החליצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על-מדון לתת נקמת ה' במדין: (ד) אלה למטה אלה למטה לכל מטות ישראל אלף למטה שנים-עשר אלה חלוצי צבא: (ו) וישלח אתם משה אלה למטה לצבא אתם ואת-פינחס בן-אלעזר הכהן לצבא וכלי הקדש וחצצרות התרועה בידו: (ז) ויצבאו על-מדון כאשר צוה ה' את-משה ויהרגו כל-זכר: (ח) ואת-מלכי מדון הרגו על-חלליהם את-איו ואת-רקם ואת-עזר ואת-חור ואת-דבע חמשת מלכי מדון ואת בלעם בן-בעור הרגו בתרב: (ט) וישבו בני-ישראל את-נשי מדון ואת-טפם ואת כל-בהמתם ואת כל-מקנהם ואת כל-חילים בזהו: (י) ואת כל-עריהם במושבתם ואת כל-טירתם שרפו באש: (יא) ויקחו את-כל-השלל ואת כל-המלקוח באדם ובבהמה: (יב) ויבאו אל-משה ואל-אלעזר הכהן ואל-עדת בני-ישראל את-השבוי ואת-המלקוח ואת-השלל אל-המחנה אל-ערבת מואב אשר על-ידן ירחו: (יג) ויצאו משה ואלעזר הכהן וכל-נשיאי העדה לקראתם אל-מחוז למתנה: (יד) ויקצף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה: (טו) ויאמר אליהם משה החייתם כל-נקבה: (טז) הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר-מעל בה' על-דבר-פעור ותהי המגפה בעדת ה': (יז) ועתה הרגו כל-זכר בטהר וכל-אשה ידעת איש למשכב זכר הרגו: (יח) וכל הטהר בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם: ...

(כז) ויאמר ה' אל-משה לאמור: (כח) וישא את ראש מלקוח השבוי באדם ובבהמה אתה ואלעזר הכהן וראשי אבות העדה: (כז) וחצית את-המלקוח בין תפשי המלחמה הינאים לצבא ובין כל-העדה: (כח) והרמת מכס לה' מאת אנשי המלחמה הינאים לצבא אחד נפש מחמש המאות מן-האדם ומן-הבקר ומן-החמרים ומן-הצאן: (כט) ממחציתם תקחו ונתתה לאלעזר הכהן תרומת ה': (ל) וממחצת בני-ישראל תקחו אחדו אחדו מן-החמשים מן-האדם מן-הבקר מן-החמרים ומן-הצאן מכל-הבהמה ונתתה אתם ללוים שמרי משמרת משכן ה': (לא) ועש משה ואלעזר הכהן כאשר צוה ה' את-משה: (לב) ויהי המלקוח יתר הבז אשר בזה עם הצבא צאן שש-מאות אלה ושבעים אלה וחמשת-אלפים: (לג) ובקר שנים ושבעים אלה: (לד) וחמרים אחד וששים אלה: (לה) ונפש אדם מן-הנשים אשר לא ידעו משכב זכר כל-נפש שנים ושלושים אלה: (לו) ותהי המחצה חלק הינאים בצבא מספר הצאן שלש-מאות אלה ושלושים אלה ושבעת אלפים וחמש מאות: (לז) ויהי המכס לה' מן-הצאן שש מאות חמש ושבעים: (לח) והבקר ששה ושלושים אלה ומכסם לה' שנים ושבעים: (לט) וחמרים שלשים אלה וחמש מאות ומכסם לה' אחד וששים: (מ) ונפש אדם ששה עשר אלה ומכסם לה' שנים ושלושים נפש: (מא) ויתן משה את-מכס תרומת ה' לאלעזר הכהן כאשר צוה ה' את-משה: (מב) וממחצית בני ישראל אשר חצה משה מן-האנשים הצבאים: (מג) ותהי מחצת העדה מן-הצאן שלש-מאות אלה ושלושים אלה ושבעת אלפים וחמש מאות: (מד) ובקר ששה ושלושים אלה: (מה) וחמרים שלשים אלה וחמש מאות: (מו) ונפש אדם ששה עשר אלה: (מז) ויקח משה ממחצת בני-ישראל את-האחו אחד מן-החמשים מן-האדם ומן-הבהמה ויתן אתם ללוים שמרי משמרת משכן ה' כאשר צוה ה' את-משה: (מח) ויקרבו אל-משה הפקדים אשר לאלפי הצבא שרי האלפים ושרי המאות: (מט) ויאמרו אל-משה עבדיך נשאו את-דאש אנשי המלחמה אשר בידנו ולא-נפקד ממנו איש: (נ) ונקרב את-קרפן ה' איש אשר מצא כלי-זהב אצעה וצמיד טבעת עגיל וכומז לכפר על-נפשתינו לפני ה': (נא) ויקח משה ואלעזר הכהן את-הזהב מאתם כל כלי מעשה: (נב) ויהיו כל-זהב התרומה אשר הרימו לה' ששה עשר אלה שבע-מאות וחמשים שקל מאת שרי האלפים ומאת שרי המאות: (נג) אנשי הצבא בזה איש לו: (נד) ויקח משה ואלעזר הכהן את-הזהב מאת שרי האלפים והמאות ויבאו אתו אל-אהל מועד וקרנו לבני-ישראל לפני ה':

Type	Total	half	לאעזר	ללוים
Flock	675,000	337,500	675	6,750
Herd	72,000	36,000	72	720
Donkeys	61,000	30,500	61	610
People	32,000	16,000	32	320

Questions:

- 1) Why are the spoils divided in this manner – ½ to the soldiers, ½ to everyone else?
- 2) What was included in the divided spoils ("יתר הבז") – and what was not divided up?
- 3) Why was the "tax" on the soldiers 1/500, whereas the tax on the people's portion ten times more (1/50)?
- 4) What were the לויים to do with their gifts? Why did they "earn" this tax?
- 5) What was אלעזר to do with his tax? How did he "earn" this?
- 6) Why did the officers donate (beyond the tax) golden jewels? How were they to be used?
- 7) Why does the text spell out each of the (pretty simple) calculations?

(2) דברים כ, י-טו

(י) בַּיַּתְּקָרֵב אֶל־עֵיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: (יא) וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפְתַחְתָּהּ לָךְ וְהָיָה כָּל־הָעַם הַנִּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לְמַסּ וְעַבְדוּךָ: (יב) וְאִם־לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְעִשְׂתָּהּ עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצִרְתָּ עָלֶיהָ: (יג) וּנְתַנָּה ה' אֱלֹהֶיךָ בִּידְךָ וְהִכִּיתָ אֶת־כָּל־זְכוּרָהּ לְפִי־חָרֶב: (יד) רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵידֵךְ כָּל־שְׁלָלָהּ תָּבוֹן לָךְ וְאִכְלַתָּ אֶת־שְׁלָל אֵיבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' אֱלֹהֶיךָ לָךְ: (טו) כִּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הַרְחֹקוֹת מִמָּךְ מֵאֹד אֲשֶׁר לֹא־מֵעֲרֵי הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הַנֵּה:

(3) במדבר יח, כא-כח

(כא) וּלְבַנֵּי לְוִי הַנֵּה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֶׂךָ בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה חֲלָף עֲבַדְתֶּם אֲשֶׁר־הֵם עֲבָדִים אֶת־עֲבֹדַת אֱהֹל מוֹעֵד... (כב) כִּי אֶת־מַעֲשֶׂךָ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לָהּ תְּרוּמָה נָתַתִּי לְלוֹאִים לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אִמְרַתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה: (כג) וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כו) וְאֶל־הַלוֹאִים תִּדְבַר וְאִמְרַתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֶׂךָ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֵתָם בְּנַחֲלַתְכֶם וְהִרְמַתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה' מַעֲשֶׂךָ מִן־הַמַּעֲשֶׂךָ: (כז) וְנָחֲשׁוּ לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־הַגֶּזֶן וְכַמְלֵאָה מִן־הַיֶּקֶב: (כח) כִּן תְּרִימוּ גַם־אֶתֶם תְּרוּמַת ה' מִכָּל מַעֲשֵׂי־יְדֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת ה' לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן:

(4) שמ"א ל

(ט) וַיֵּלֶךְ דָּוִד הוּא וְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר אָתּוֹ וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל הַבְּשׂוֹר וְהַגּוֹתְרִים עִמָּדוֹ: (י) וַיְרַדֵּף דָּוִד הוּא וְאַרְבַּע־מֵאוֹת אִישׁ וַיַּעֲמְדוּ מֵאֵתִים אִישׁ אֲשֶׁר פָּגְרוּ מֵעֵבֶר אֶת־נַחַל הַבְּשׂוֹר... (טז) וַיְרַדְהוּ וְהִנֵּה נְטָשִׁים עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ אֲבָלִים וְשִׁתִּים וְחַגְגִּים בְּכָל־הַשָּׁלָל הַגָּדוֹל אֲשֶׁר לָקְחוּ מֵאֲרִץ פְּלִשְׁתִּים וּמֵאֲרִץ יְהוּדָה: (יז) וַיִּכֶם דָּוִד מִהַנָּשִׁף וְעַד־הָעֵרֶב לְמַחֲרָתָם וְלֹא־נִמְלַט מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם־אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ־נֶעַד אֲשֶׁר־דָּכְבוּ עַל־הַגְּמָלִים וַיִּנָּסוּ: (יח) וַיַּצֵּל דָּוִד אֶת כָּל־אֲשֶׁר לָקְחוּ עִמָּלְךָ וְאֶת־שְׁתֵּי נָשָׁיו הַצֵּיל דָּוִד: (יט) וְלֹא נֶעַדְדוּ־לָהֶם מִן־הַקֶּטָן וְעַד־הַגָּדוֹל וְעַד־בָּנִים וּבָנוֹת וּמִשְׁלָל וְעַד כָּל־אֲשֶׁר לָקְחוּ לָהֶם הַכָּל הַשֵּׁבִיב דָּוִד: (כ) וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־כָּל־הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר נִהְגוּ לִפְנֵי הַמִּקְנֶה הַהוּא וַיִּאמְרוּ זֶה שְׁלָל דָּוִד: (כא) וַיָּבֹא דָוִד אֶל־מֵאֵתִים הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־פָּגְרוּ מַלְכָתוֹ אַחֲרֵי דָוִד וַיִּשִׁיבֵם בְּנַחַל הַבְּשׂוֹר וַיִּצְאוּ לְקִרְיַת דָּוִד וּלְקִרְיַת הָעַם אֲשֶׁר־אָתּוֹ וַיִּגֹּשׁ דָּוִד אֶת־הָעַם וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם: (כב) וַיַּעַן כָּל־אִישׁ־יָדָע וּבְלִיעַל מִהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ עִם־דָּוִד וַיִּאמְרוּ יַעַן אֲשֶׁר לֹא־הִלְכּוּ עִמִּי לֹא־ נָתַן לָהֶם מִהַשָּׁלָל אֲשֶׁר הַצֵּלְנוּ כִּי־אִם־אִישׁ אֶת־אֲשֶׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיִּנְהָגוּ וַיִּלְכוּ: (כג) וַיִּאמֶר דָּוִד לֹא־תַעֲשׂוּ כֵן אַחֲרַי אֶת אֲשֶׁר־נָתַן ה' לָנוּ וַיִּשְׁמַד אֶתְנוּ וַיִּתֵּן אֶת־הַגְּדוֹד הַבָּא עָלֵינוּ בְּיַדְנוּ: (כד) וְכִי יִשְׁמַע לָכֶם לְדַבֵּר הַזֶּה כִּי כָתְלוּ הַיָּד בְּמִלְחָמָה וְכָתְלוּ הַיָּשָׁב עַל־הַבָּלִים יַחְדָּו יַחְלְקוּ: (כה) וַיְהִי מִהַיּוֹם הַהוּא וּמִעַלָּה וּישְׁמָה לְחֹק וּלְמִשְׁפָּט לְיִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (כו) וַיָּבֹא דָוִד אֶל־צִקְלָג וַיִּשְׁלַח מִהַשָּׁלָל לְזִקְנֵי יְהוּדָה לְרַעְיוֹהָ לֵאמֹר הִנֵּה לָכֶם בְּרָכָה מִשְׁלָל אֵיבֵי ה':

(5) רמב"ן במדבר ל"א

(כח) והרמות מכס ל"י – גם המכס הזה מפני שהיה השלל הזה מנקמת י"י בארץ לא להם, אבל בארץ סיחון ועוג לא נתנו לכהנים וללויים מהם כלום, אבל הוזהרו מהם, שנאמר: וחלק לא יהיה לך בתוכם – אפילו בבזה.

(לו) ותהי המחצה חלק היוצאים בצבא – הוצרך הכתוב לפרט הזה שיזכיר כמה המחצה וכמה המכס, להודיע כי מן היום שלקחו המלקוח הזה עד שמנו אותו וחצו אותו והפרישו ממנו המכס ונתנוהו לאלעזר הכהן, מכל המקנה הגדול הזה לא מת אחד, וזה נס, וכן במחצת העדה ללויים.

(6) מלב"ם במדבר ל"א

(כו) שא את ראש מלקות – באשר במלחמה זו הקפיד שלא ילכו רק י"ב אלף למען יתברר לכולם שהיה הנצחון ע"י ה', חדש לו בהנהגת השלל כמה דברים משונים ממה שנהגו בכל מלחמותיהם, [א] שבכל המלחמות לקחו הלוחמים כ"א לעצמו מה שבא בידו, או שכל שבט או משפחה עשו חלוקה ביניהם כפי שהתפשרו בזה, ובזה צוה ה' למשה, שמלקוח השבי שהם מאדם ומבהמה, יעשה חלוקה ע"י משה ובאופנים מיוחדים, וצוה [א] שיספור תחלה כל המלקוח כמה הוא:

(כז) וחצית - [ב] שאח"ז יחצוהו לשני חלקים שוים חלק אחד יקחו תופשי המלחמה וחלק הב' יקחו כל העדה, שבאשר לא בכחם נצחו מלחמה זו רק בזכות כל העדה וע"י תפלתם היה דין כל העדה כיושב על הכלים שמגיע להם חלק: (כח-לא) והרמות – עוד צוה להפריש תרומה א' מחמש מאות מחצי של תופשי המלחמה ואחד מחמשים מחצי של כל העדה, שכמו שהעדה שלחה למלחמה י"ב אלף שהוא אחד מחמשים משש מאות אלף, כן התרומה יהיה א' מחמשים, ומן חצי אנשי המלחמה יוקח עשירית מזה שהוא חלק א' מחמש מאות, וצוה שהמכס אחד מחמשים של העדה ינתן ללויים כי בזה זכו העדה במה שהיה נצוח המלחמה ע"י זכותם ותפלתם והיה להם בזה סיוע גדול מן הלויים, שהם שומרי משמרת משכן ה' ותפלתם עלתה השמים. והנה הלויים מוזהרים בלתי קחת חלק בבזה כמ"ש הרמב"ם (פ"ג מה' שמטה ויובל) והיה זה שלא בדרך חלק רק בענין תרומה, שע"כ היה אחד מחמשים, והלויים היו מחויבים ליתן מחלקם במעשרות אחד מעשרה תרומת מעשר וצוה ה' שזה יתנו ישראל בעדם דהיינו מחלק היוצאים בצבא ינתן חלק א' מחמש מאות שהוא חלק עשירית מתרומת הלויים, ולבל יטעו שזה תרומת מעשר ממש ושיוכלו לקבלו גם מן הלויים כדינו צוה שחלק החמש מאות יופרש תחלה ויותן לאלעזר ואח"ז יפרישו חלק החמשים של הלויים, וקבע תרומת אלעזר הכהן מחלק היוצאים בצבא, להעיר אזנם שלא בחרבם ירשו ארץ רק בכח ה' ובזכותו ובכח פינחס בנו וכלי הקדש אשר בידו וברא מזכה אבא:

(7) רשב"ם במדבר ל"א:נ

לפיכך: ונקרב את קרבן י"י {וגו'} לכפר על נפשותינו – שנדרנו מלפני החשבון, שנימינינו כדי שלא ישלוט בנו נגף. ולפיכך ציוה הקב"ה לתתו על עבדת אהל מועד, שכן מציינו בכי תשא וגו': ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם {וגו'} ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל ונתת אתו על עבדת אהל מועד והיה לבני ישראל לזכרון וגו'. אף כאן: ויביאו אותו אל אהל מועד לזכרון לפני י"י. מאבא מרי הרב ר' מאיר שמעתי שיטה זו ועיקר.

(8) שד"ל במדבר ל"א:מ"ח

פקודי החיל בראותם תשועה נפלאה כזו שלא נפקד מהם איש התעוררו לתת תודה לה' וכופר לעתיד שלא ישלוט בהן עין הרע, ולא משום כי תשא את ראש, כי המצוה ההיא איננה אלא כשימנו העם כלו ואם היה מפני המצוה היה להם להביא בקע לגלגלת דוקא, העשיר לא ירבה והדל לא ימעט, והם לא עשו כן. והנה ר' מאיר חתנו של רש"י ואבי רשב"ם ראה כי יש קצת דמיון בין ענין זה לענין כי תשא, וראה כי אין הדמיון שלם, ע"כ אמר כי לפני החשבון נדרו לתת כך, ולפיכך נתנו יותר מן המצווה. ולדעתי אין כאן מצוה כלל, והם לא נדרו, אבל אחר שראו שלא נפקד מהם איש התנדבו ונתנו.